

Silviu Dragomir

UN SFERT DE VEAC DE LA UNIREA TRANSILVANIEI

Ediție anastatică și cuvânt-înainte de
prof. univ. dr. Sorin Șipoș

Tipărită cu binecuvântarea
Preasfințitului Părinte
† **GURIE**,
Episcopul Devei și al Hunedoarei

EDITURA
EPISCOPIEI DEVEI
ȘI HUNEDOAREI

ACADEMIA ROMÂNĂ
CENTRUL DE STUDII
TRANSILVANE

Deva/Cluj-Napoca, 2018

CUPRINS

Istorie și ideologie națională:
Unirea din 1918 reflectată în lucrarea
Un sfert de veac de la unirea Transilvaniei
de Silviu Dragomir

1. Repere biografice / 7
2. Contextul și rațiunile elaborării / 16
3. Termeni, concepte și semnificații / 21
4. Concluzii / 29

Un sfert de veac de la unirea Transilvaniei / 31

Istorie și ideologie națională: Unirea din 1918 reflectată în lucrarea *Un sfert de veac de la unirea Transilvaniei*, de Silviu Dragomir

1. Repere biografice

În plin război, în 1943, apărea la Sibiu, orașul din Transilvania unde s-au stabilit instituțiile statului român după cedarea Nord-Vestului Transilvaniei către Ungaria, lucrarea *Un sfert de veac de la unirea Transilvaniei*, de Silviu Dragomir. Înainte de-a analiza conținutul studiului, vom face o scurtă prezentare a biografiei lui Silviu Dragomir. Evocarea personalității istoricului român aruncă un fascicul de lumină și de înțelegere asupra rațiunilor și argumentelor prezente în studiul analizat în lucrare. Este limpede că există o legătură strânsă între formația intelectuală, opțiunile politice și scrisul istoric profesat de Silviu Dragomir în secolul XX.

Viitorul istoric s-a născut la 1/13 martie 1888, în comuna Gurasada din județul Hunedoara¹. Silviu Dragomir a urmat primii ani de școală în comuna învecinată Ilia. Studiile elementare le-a finalizat în 1897. Școala din Ilia fiind o școală de stat, limba de predare era maghiara, astfel încât copilul își însușește de mic limba oficială a statului, care îi va folosi în cercetările istorice viitoare². În toamna aceluiași an, acesta este înscris la gimnaziul românesc din Blaj, unde urmează doar primele șase clase. În anul 1903, Silviu este transferat la liceul sârbesc din Novi Sad, ca bursier al Fundației Gojdu³. Finalizându-și studiile la Novi Sad, Silviu Dragomir face demersuri pentru a se înscrie la o instituție de învățământ superior. Mitropolitul Ioan Mețianu, în 27

¹ Conform extrasului din *Matricula botezaților* a comunei bisericești ortodoxe române din Gurasada, Arhivele Naționale-Serviciul Județean Hunedoara (în continuare: A.N.-S.J. Hunedoara), *Fond Silviu Dragomir*, dosar 1; Nicolae Stoian, *Date privitoare la formația intelectuală a istoricului Silviu Dragomir*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca*, XXVIII, 1987-1988, p. 563; Mircea Păcurariu, *O sută de ani de la nașterea istoricului Silviu Dragomir (1888-1962)*, în *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIII, 1988, nr. 2, Sibiu, p. 109; Sorin Șipoș, *Silviu Dragomir – istoric*, ediția a II-a. Prefață de Ioan-Aurel Pop, Oradea, 2008, p. 30.

² Nicolae Stoian, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 565; Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 34.

³ Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 34.

septembrie 1905, face o solicitare către Consistoriul Arhiepiscopesc din Cernăuți pentru a-l accepta pe Silviu Dragomir ca student al Facultății de Teologie din cadrul Universității din Cernăuți⁴. Astfel, tânărul român din Transilvania, ca urmare a demersurilor făcute de mitropolitul din Sibiu, devenea student al Universității din Cernăuți, din toamna lui 1905.

Silviu Dragomir și-a încheiat studiile la Cernăuți în iulie 1909, primind absolutoriu de teologie⁵. După numai câteva săptămâni, la 31 iulie 1909, tânărul român ardelean se prezenta la primul examen riguros din cadrul doctoratului, la disciplinele biblice-istorice⁶. Silviu Dragomir, conștient fiind că o specializare în limbile slave presupunea contactul cu o universitate de prestigiu din Europa Centrală, se înscrie, în 8 octombrie 1909, la Facultatea de Filosofie a Universității din Viena, primind o bursă din partea Fundației „Trandafil”, administrată de Consistoriul Mitropolitan din Sibiu⁷. Tânărul absolvent de teologie, în paralel cu frecventarea cursurilor din Viena, își susținea, în Cernăuți, în 21 martie 1910, al doilea *examen riguros*, în urma căruia a fost numit *doctor* în teologie.

Silviu Dragomir a rămas în Viena doar un an, cel mai probabil din lipsa mijloacelor financiare, profitabil însă pentru formația sa istorică viitoare. Ulterior, pentru a-și completa studiile, Dragomir face demersuri pentru a urma cursurile Academiei Teologice din Moscova. Încă din 30 iulie 1910, solicitase Consistoriului Mitropolitan un stipendiu din partea Fundației „Trandafil” spre a studia la Academia din Moscova. I s-a acordat un ajutor financiar de 1.000 de coroane pe an. La scurtă vreme, Ioan Mețianu, în 18 iulie, în baza autorizării primite din partea Consistoriului Arhidiecezan, în 11 iunie, și în condițiile în care nu s-au prezentat candidați cu calificare la posturile de profesori din secțiunea pedagogică, îl numește pe Silviu Dragomir profesor seminarial suplinator pentru secțiunea pedagogică a Institutului

⁴ „Conduși de dorința de a ne califica pe unii dintre candidații noștri la preoție la Facultatea de Teologie din Cernăuți și prin aceasta de a lega și mai strâns legăturile canonice spirituale dintre mitropoliile ortodoxe din monarhia austro-ungară, am avizat pe unii dintre clericii noștri să se înscrie la Facultatea de Teologie de acolo” (Arhiva Arhiepiscopiei Sibiului, *Fond consistoriu*, dosar III/393, 1905, documentul 8597, p. 1).

⁵ A.N.-S.J. Hunedoara, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 1, p. 30-32.

⁶ Mircea Păcurariu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 111.

⁷ *Idem*, p. 111; Nicolae Stoian, *op. cit.* în *loc. cit.*, p. 570; Sorin Sinos, *op. cit.*, p. 43.

Teologic din Sibiu⁸. Mai târziu, Silviu Dragomir a fost numit profesor provizoriu în secțiunea teologică pentru „*Istoria bisericească* și pentru cele *auxiliare*”⁹. Viitorul istoric și-a desfășurat activitatea la Institutul Teologic din Sibiu până în anul 1919, cu excepția anului școlar 1916-1917, când, după ce România a declarat război Austro-Ungariei și trupele ei au intrat în Transilvania, autoritățile din Budapesta au decis ca secția teologică a institutului să fie mutată în Oradea, iar cea pedagogică în Arad. Silviu Dragomir și alți doi profesori, în această situație excepțională, au fost transferați la secția pedagogică a institutului din Arad¹⁰.

Activitatea științifică și didactică desfășurată de tânărul intelectual, precum și implicarea în mișcarea națională a românilor ardeleni, au condus la alegerea sa ca membru corespondent al Academiei Române, la 26 mai/9 iunie 1916, pe locul rămas vacant după alegerea lui Ioan Lupaș ca membru activ. Ioan Bogdan a făcut propunerea și a prezentat o expunere detaliată a activității lui Silviu Dragomir, stăruind asupra pregătirii sale speciale, asupra importanței lucrărilor despre relațiile religioase româno-ruse din secolele XVII și XVIII, precum și a introducerii din volumul *Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul românilor de pe pământul crăiesc*¹¹.

⁸ A.N.-S.J. Hunedoara, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 90.

⁹ „În înțelesul Regulamentului seminarial, art. 2, alegerea este provizorie, până la facerea examenului de calificațiune, respectiv, până ține serviciul de probă. Dotațiunea împreună cu acest post este: salar anual 2.000 coroane și bani de cuartir 400 coroane, care se solvește la oficiul de Casă al Consistoriului pe lângă chitanță timbrată; salarul în rate lunare anticipative, banii de cuartir în trei rate lunare tot anticipative cu începere din 1 septembrie anul 1912” (Decretul cu numărul 10.691 din 1912, în A.N.-S.J. Hunedoara, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 90).

¹⁰ Mircea Păcurariu, *O sută de ani...*, în *loc. cit.*, p. 115; Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 49.

¹¹ „Domnul Silviu Dragomir, pe care îl propun să fie ales membru corespondent al Secțiunii noastre în locul rămas vacant prin alegerea d-lui Ioan Lupaș ca membru activ, este născut la 1888, la Gurasada, comitatul Hunedoara. Și-a făcut studiile liceale la Blaj și în Novi Sad, unde a învățat limba sârbească, iar pe cele teologice la Universitatea din Cernăuți, unde a luat doctoratul în teologie. A ascultat unele cursuri și la Universitatea din Viena, apoi, a făcut o călătorie de studii în Rusia spre a se perfecționa în cunoștința limbii rusești și a aduna materiale inedite pentru istoria bisericii românești din Ungaria. La 1911 a fost numit profesor de istorie bisericească la Seminarul Andreean din Sibiu, unde funcționează și astăzi. De la 1915, când a fost ales deputat în Sinodul Arhidiecezan al Bisericii noastre ortodoxe din Transilvania și Ungaria, este și membru corespondent al Secțiunii istorice a Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român. Domnul Silviu Dragomir este, prin urmare, prin situația și activitatea sa, unul dintre fruntașii românilor de peste munți (s.n.). Deși încă

În anul 1918, profesorul Silviu Dragomir a participat intens la acțiunile desfășurate de românii din Transilvania pentru realizarea statului național. Împreună cu Nicolae Bălan și cu fostul său coleg și prieten de la Cernăuți, Ioan Broșu, a întemeiat și a condus la Sibiu *Gazeta Poporului*¹². În paginile ziarului, fondatorii au publicat materiale care susțineau înfăptuirea unității naționale.

Silviu Dragomir a fost delegat oficial la Marea Adunare Națională, reprezentând presa românească din Transilvania, a luat cuvântul la conferința preliminară desfășurată la Alba-Iulia din 30 noiembrie, arătând că singura cale pe care trebuiau să o urmeze românii transilvăneni era „unirea necondiționată cu cei de dincolo de Carpați”¹³. În ziua de 1 decembrie 1918, istoricul a fost ales prin aclamații secretar al adunării¹⁴. S-a numărat printre cei care au luat

---

foarte tânăr, d-sa a tipărit, afară de articole de cuprins istoric, literar și pedagogic prin ziarele și revistele transilvănene [...], trei lucrări istorice mai importate: una în *Analele Academiei Române* din 1912, sub titlul *Contribuții privitoare la relațiile bisericii românești cu Rusia în veacul al XVII-lea*; alta într-o ediție proprie la Sibiu sub titlul *Relațiile bisericești ale românilor din Ardeal cu Rusia în veacul al XVIII-lea* (1914); a treia într-o ediție colectivă a arhimandritului Pușcariu și a domnilor Preda, Borcia, Lupaș și Matei, sub titlul *Contribuțiuni privitoare la trecutul românilor de pe pământul crăiesc* (1913). [...] Această introducere, care este un studiu critic amănunțit al cărții lui Georg Müller, îl arată pe d-l Dragomir ca un excelent cunoscător al istoriei sociale a românilor din Transilvania. Nu vreau să intru aici într-o analiză mai amănunțită a acestor trei lucrări ale d-lui Dragomir. *Ele se impun oricărui cunoscător de istorie românească ca lucrări de mână întâia* (s.n.). Relevez numai că în studiile sale d-l Dragomir a fost ajutat de cunoștința celor două limbi slave absolut indispensabile pentru cercetările originale de istorie bisericească a românilor, a limbii rusești și a celei sârbești, cari îi înlesnesc și priceperea atât de trebuincioasă a vechii limbi slave bisericești. La românii din Ungaria aceste cunoștințe sunt foarte rare (s.n.). Doresc ca titlul de membru corespondent al Academiei Române să fie pentru d-l Dragomir nu atât răsplata activității sale de până acum, cât îndemnul pentru o muncă și mai stăruitoare și în viitor (s.n.)” (*Analele Academiei Române*, seria II, tom XXXVIII, 1915-196. Partea administrativă și Dezbaterile, București, 1916, p. 196-198); Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 50.

¹² „Eram la Sibiu în anul 1918. Înainte de unire soțul meu a fost unul din conducătorii tineretului ardelean. El a fost și principalul întemeietor, organizator și redactor al ziarului *Gazeta Poporului*” (*Material redactat de Flora Dragomir privind rolul jucat de Silviu Dragomir în organizarea Adunării de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918*, în Arhiva familiei Enescu); Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 51.

¹³ Silviu Dragomir, *Un sfert de veac dela unirea Transilvaniei*, Sibiu, 1943, p. 25; Ion Clopoțel, *Amintiri și portrete*, Timișoara, 1973, p. 197.

¹⁴ Ion Clopoțel, *op. cit.*, p. 197; Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, vol. II, București, 1983, p. 190.

cuvântul pe *Câmpul lui Horea*, în fața celor 100 000 de români prezenți. Cuvântarea a fost „una dintre cele mai limpezi și curgătoare, plină de înțelepciune și entuziasm comunicativ”¹⁵. În aceeași zi a fost ales *Marele Sfat al Națiunii Române*, format din 212 membri. A doua zi s-a stabilit conducerea acestuia: Gheorghe Pop de Băsești – președinte, Miron Cristea, Iuliu Hossu, Andrei Bârseanu și Teodor Mihali – vicepreședinți, șase notari-secretari, între care Silviu Dragomir și Caius Brediceanu etc.¹⁶ În această calitate, potrivit relatărilor făcute de către soția sa, participantă la Adunarea de la Alba-Iulia, lui Silviu Dragomir „i-a revenit sarcina și cinstea să prezinte raportul de încheiere a ultimului Comitet Național, ales în anul 1910”¹⁷.

Istoricul participant a fost ales șef al *Biroului Presei* din cadrul *Consiliului Dirigent*, post pe care-l va deține până spre sfârșitul anului 1919. Profesorul a adunat un material documentar bogat și prețios, pe care l-a pus la dispoziția delegației române participante la tratativele de pace¹⁸. Ulterior, va îndeplini funcția de director al învățământului superior din cadrul *Resortului instrucțiunii, cultelor și artelor*, condus de Valeriu Braniște, până la începutul anului 1920¹⁹.

La Universitatea Daciei Superioare, care și-a deschis porțile în toamna anului 1919, Silviu Dragomir a fost propus pentru angajare de către Sextil Pușcariu, ca profesor agregat pentru istoria popoarelor din sud-estul Europei, la catedra de istorie din cadrul Facultății de Filosofie și Litere²⁰. Tânărul profesor universitar a susținut la universitatea

¹⁵ Eugeniu Sperantia, *Figuri universitare: Silviu Dragomir*, în *Steaua*, anul XVII, 1966, nr. 11, p. 43.

¹⁶ Ștefan Pascu, *op. cit.*, p. 225.

¹⁷ „Îmi amintesc de acea clipă înălțătoare, când soțul meu a citit adresa redactată în forma sumară: «Onorată Adunare Națională, din partea Comitetului am primit următoarea adresă: Comitetul Național – sosind ora eliberării – își depune mandatul». Entuziasmele aplauze ale Adunării, care i-au acoperit cuvintele, păreau fără sfârșit” (*Material redactat de Flora Dragomir privind rolul jucat de Silviu Dragomir în organizarea Adunării de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918*, în Arhiva familiei Enescu, p. 1-2).

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Eugeniu Sperantia, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 43.

²⁰ Arhivele Naționale-Serviciul Județean Cluj (în continuare: A.N.-S.J. Cluj), *Fond Universitatea din Cluj. Facultatea de Litere*. Proces verbal, nr. 186 din 1921/1922; Arhivele Naționale – Arhivele Naționale Istorice Centrale București (în continuare: A.N.-A.N.I.C. București), *Fond Onisifor Ghibu*, dosar 1, 1919-1929, vol. I, fila 10; *Anuarul Universității din Cluj*, anul I, 1919-1920, Cluj, 1921, p. 32; Stelian Neagoe, *Viața universitară clujeană interbelică*, vol. I, Cluj-Napoca, 1980, p. 111; Sorin Șipoș, *op. cit.*, p. 56.